

TAPHOFIEL 001 – februari 2010

Voortaan mag u van Epitaaf op gepaste tijd een elektronische nieuwsbrief – Taphofiel – in uw mailbox verwachten. Wij hopen u op deze manier beter en sneller te informeren over onze activiteiten.

Worden behandeld in deze Taphofiel 001

1. Geplande activiteiten
2. Publicaties
3. Vorming
4. Werken in de voormalige ateliers Salu
5. Terugblik op de viering 25 jaar Epitaaf
6. POLVO – evaluatie van een heel bijzondere tentoonstelling
7. Mondelinge geschiedenis en funerair erfgoed
8. Bloemlezing uit de pers
9. Lidgelden

GEPLANDE ACTIVITEITEN

Erfgoeddag 25 april 2010 : FAKE

Een tentoonstelling, rondleidingen en een lezing.

**Museum voor Grafkunst, O-L-Vrouwvoorplein 16, 1020 Laken
10u-16u30**

Tentoonstelling: FAKE of ECHT?

Voor de Erfgoeddag 2010 bedachten de initiatiefnemers de titel "Fake" en nodigen zij uit om dieper in te gaan op begrippen als echt, vals, authenticiteit enz. vanuit het besef dat de waarden die we aan erfgoed toekennen vooral bepaald zijn door onze eigen tijd.

Meer over het thema in het artikel van Rob BELEMANS. *Erfgoeddag 2010. Fake my day. Waarom FAKE? een echt erfgoedthema is*

http://www.vvf-antwerpen.be/pfd/artikel_Rob_Erfgoeddag2010FakemyDay.pdf

2

Bij het toekennen van waarden en betekenissen aan erfgoed is het noodzakelijk kennis te hebben van de tijd waarin dat erfgoed tot stand werd gebracht. Epitaaf grijpt deze gelegenheid dankbaar aan om aan te tonen hoe gevoelens van rouw in tijden die ver achter ons liggen aanleiding gaven tot een eigen artistieke expressie. Slechts een beperkt aantal monumenten op onze begraafplaatsen zijn unieke kunstwerken. Vanaf de 19de eeuw werden 'modelboeken' uitgegeven met prototypes van graven en grafdecoraties. Nabestaanden kozen uit een gamma van beelden en symbolen die uitdrukking gaven aan de 'unieke' gevoelens van smart, verlies, trouw en liefde. Epitaaf stelt deze modelboeken tentoon en legt relaties naar gerealiseerde grafmonumenten.

Epitaaf wenst daarmee nieuw licht te werpen op de creatie van grafmonumenten in de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw. Modelboeken vormen een onuitputtelijke inspiratiebron en hoewel ze meer aanleiding gaven tot interpretatie dan tot imitatie vinden we hierin een verklaring voor de populariteit van sommige funeraire typologieën. De industrialisatie en de ermee gepaard gaande serieproductie mag op het eerste zicht een aantasting lijken van de artistieke creatie in de grafkunst, deze lag wel aan de basis van een democratisering in de funeraire cultuur. Het gebruik maken van in serie vervaardigde grafkruisen, engelen, symbolen.... betekende niet noodzakelijk een banalisering van de funeraire kunst. Het creatieve proces verschoof naar de 'kunst van het combineren'.

Rondleiding: VERSTEENDE of VERVALSTE EMOTIES?

Tot een eind in de 20ste eeuw spenderen families fortuinen om soms grandioze grafmonumenten te construeren. Maar is het idee van een grafsteen origineel of gerecupereerd? Voor wie zijn deze monumenten echt bedoeld? Voor de overledenen of de nabestaanden? Waar eindigen echte emoties, waar begint de pathetiek? De rondleidingen liggen in het verlengde van de tentoonstelling. Ze zijn niet bedoeld om een antwoord te geven op al deze vragen maar om samen met de bezoekers na te denken over de waarden en betekenissen van dit erfgoed en ook kritisch te reflecteren over de contemporaine omgang met dood en rouw.

Rondleidingen om 11u en 15u telkens in het Nederlands en het Frans.

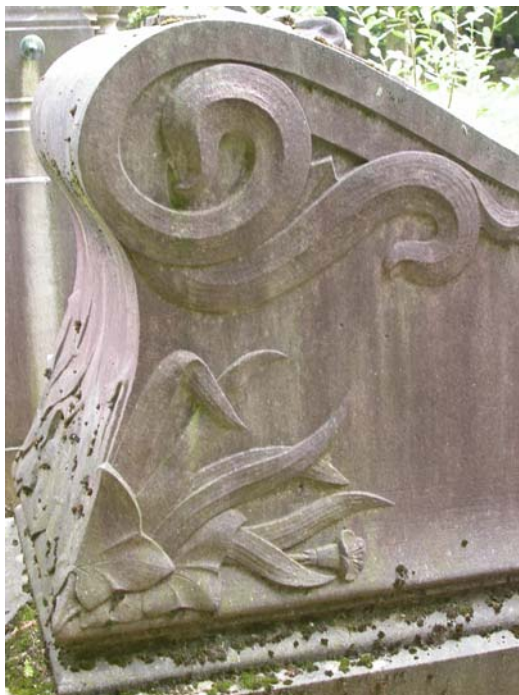
Lezing: "AUTOUR DU FAUX" door Daniel Dujoux

Daniel Dujoux spreekt over een bizar fenomeen: 'de wil om misleid te worden'. Aanleiding is het vreemde verhaal van de beroemde Franse wiskundige Michel Charles die zich liet bedotten bij de aankoop van een collectie brieven. Hij dacht o.a. originele (en in het Frans opgestelde) brieven tussen Cleopatra en Julius Caesar te hebben gekocht!

Lezing van 13.30.u tot 14.30.u in het Frans.

Meer informatie over de erfgoeddag: erfgoeddag.faronet.be

Internationale Week van de Begraafplaatsen
zaterdag 29 mei t/m zondag juni 2010

Epitaaf is al geruime tijd aangesloten bij ASCE (Association of Significant Cemeteries of Europe). Eerder reeds werd hierover bericht in de Epitaaf periodiek. Jaarlijks organiseert ASCE een Internationale Week van de Begraafplaatsen.

In dit kader zal Epitaaf een aantal rondleidingen (mede) organiseren .

Noteer alvast:

- 30 mei: Lokeren (rondleiding)
- 30 mei: Laken (rondleiding atelier Salu en kerkhof)
- 6 juni: Begraafplaats van Brussel (rondleiding thema art nouveau)

Ook andere begraafplaatsen zullen in dit kader te bezoeken zijn o.a. te Gent, Antwerpen, Elsene, Gistel, Sint-Niklaas en Koksijde.

Voor meer informatie over de activiteiten van ASCE: www.significantcemeteries.org

De in deze context georganiseerde bezoeken en meer informatie over uur en plaats zullen gemeld worden op: www.epitaaf.org/actueel.html en op de site van grafzerkje www.grafzerkje.be

Museum voor Grafkunst voortaan open elke laatste zondag van de maand

Vanaf april tot en met oktober 2010 is het Museum voor Grafkunst 1x per maand geopend, telkens op de laatste zondag van de maand.

Concreet voor 2010 betreft dit 25 april (Erfgoeddag), 30 mei (week van de begraafplaatsen), 27 juni, 29 aug, 26 sept, 31 okt, telkens van 11.00.u-16.30.u. (juli niet open).

Het museum en archief zijn natuurlijk ook te bezoeken na afspraak

5

PUBLICATIES

Periodiek of Jaarboek?

Om diepgaander artikels te kunnen leveren, zal vanaf 2010 de periodiek verschijnen als een JAARBOEK, en niet langer tweemaandelijks. Meer informatie volgt.

Sponsors kunnen zich alvast melden.

Een index van alle op papier verschenen Nieuwsbrieven en Periodieken van 1988-2009 vindt u op: www.epitaaf.org/periodiek.html. De meeste zijn nog te koop, anders is een kopie verkrijgbaar.

Alle leden die zijn aangesloten in 2010 krijgen het jaarboek toegestuurd.

VORMING

Beheer van funerair erfgoed

seminarie 11 februari 2010 - Genk

Het beheer van funerair erfgoed is gebonden aan wettelijke voorschriften en wordt doorgaans opgenomen door lokale overheden. Zij laten zich op hun beurt vaak informeren of adviseren door lokale erfgoeddeskundigen, verenigingen of geschied- en heemkundigen. Hoe zijn de wettelijke voorschriften omtrent het beheer van het funerair erfgoed? Hoe beschrijft de wetgeving de waarde van dit erfgoed? Wat zijn de stappen te nemen bij een degelijk beheer van funerair erfgoed. Wie zijn de partners die instaan voor het beheer van dit erfgoed? Welke (financiële) steun is er te verwachten? Wat zijn de praktische hulpmiddelen die ter beschikking staan? Wat moet worden bewaard? Hoe moet er geïnterviewd worden? Wat met begraaftplaatsen die niet meer in gebruik zijn?

Na de uiteenzetting is er tijd voor vragen en interactie. Ook wordt aandacht gegeven aan actuele praktijkvoorbeelden van beheer, inventarisatie en ontsluiting.

Organisatie: Provinciaal Centrum Cultureel Erfgoed, Hasselt

Docent: Anne-Mie Havermans, Epitaaf vzw

Datum: 11 februari 2010, 19.30 – 22.00 uur

Locatie: Cultureel Centrum, Dieplaan 2, Genk

Prijs: gratis

Aanmelding: amilkers@limburg.be

Uiterste inschrijfdatum: 2 februari 2009

Deze vorming maakt deel uit van het [Vormingsaanbod 2010](#) van de consultants van de provincies, de Vlaamse Gemeenschapscommissie en FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed.

WERKZAAMHEDEN IN HET MUSEUM VOOR GRAFKUNST

Onzichtbaar voor het grote publiek, worden er in het Museum voor grafkunst regelmatig werken uitgevoerd. Die gaan van zeer gespecialiseerde restauratiewerken tot doordeweekse klusjes. Deze gebeuren altijd in oppperbeste sfeer.

Mocht u zin hebben om een of meerdere keren de handen uit de mouwen te steken, mag u dat zeker doorgeven via info@epitaaf.org

7

“Vloer van Germaine”

Met de morele en daadwerkelijke steun van Germaine, lid van het eerste uur, zal in het voorjaar een vloer in beton gegoten worden in het “werkhok” van het atelier Salu. Dan kan daar het langverwachte keukentje worden geïnstalleerd. Er is mankracht nodig om vooraf het werkhok leeg te halen.

Verven van ramen

De voorbije zomer werd gestart met het schilderen van de ramen, dat werk wordt in het voorjaar verder gezet.

TERUGBLIK OP VIERING 25 JAAR EPITAAF

23 oktober 2009

ACADEMISCHE ZITTING, op vrijdagvoormiddag 23 oktober, te Gent

In de aanwezigheid van een 60tal Epitaafleden en sympathisanten werd de viering ingezet met een academische zitting aan de Gentse universiteit. Na een introductie door Prof. dr.

Linda Van Santvoort met een korte stand van zaken over het onderzoek rond funerair erfgoed kwam de zitting echt goed op gang met de lezing van onze speciale gast prof. dr. James Stevens Curl. Hij gaf onze viering de nodige luister en uitstraling. De inhoud van zijn lezing zal een artikel zijn in ons eerste jaarboek. De bijdrage van Dr. Catheline Metdepenningen over het werk van beeldhouwer Pieter Braecke maakte ons allen nog meer nieuwsgierig naar de binnenkort te verschijnen publicatie over deze tot nog toe onderbelichte kunstenaar. We zullen zeker

niet nalaten u daar verder over te berichten. Voorzitter Marcel Celis rondde de zitting af met een bevlogen terugblik op 25 jaar werking en veel herinneringen aan unieke momenten in het 'leven' van de vereniging.

8

RECEPTIE, op vrijdagavond 23 oktober, te Laken

De viering werd feestelijk afgerond met een receptie in eigen huis. Ook hier betekende de opkomst van vele leden en sympathisanten een warme steun voor Epitaaf.

Tegen de achtergrond van een slideshow rond 25 jaar Epitaaf herinneringen en een üt-recital door Tristan Driessens werd niet alleen teruggeblikt op het verleden maar werd ook nagedacht over de toekomst van de vereniging.

POLVO – DAY OF THE DEAD

Evaluatie van een heel bijzondere tentoonstelling

9

Met de boekpresentatie en de daaraan gelinkte tentoonstelling 'Polvo - Day of the Dead' begaf Epitaaf zich eind vorig jaar op onbekende paden. Polvo (wat 'as' of 'stof' betekent in het Spaans) van de jonge Duitse auteur Felix Pestemer is namelijk een beeldverhaal over het Feest van de Doden in Mexico. In het verhaal volgt de lezer het doen en laten van zowel het dode als levende deel van de familie Rojas rond de 1ste november.

Epitaaf stelde het atelier Salu ter beschikking om het boek op 31 oktober te presenteren in aanwezigheid van de auteur. Op hetzelfde moment werd een tentoonstelling met de originele tekeningen van het verhaal geopend. Voor de gelegenheid was er een heus Mexicaans dodenaltaar opgezet.

Een zeventigtal personen, waaronder Sylvia Reyes Fernandez, cultureel attachée van de ambassade van Mexico, waren aanwezig.

De tentoonstelling was nog te bezichtigen tijdens de eerste vier weken van november. In totaal brachten ongeveer 250 mensen een bezoek aan de tentoonstelling.

Informatie over het boek: www.puttbill.com

MONDELINGE GESCHIEDENIS EN FUNERAIR ERFGOED

Projectoproep Forum voor Erfgoedverenigingen

Interview gezusters Salu op 6 december 2009 in Laken

Het project “Het fotografische geheugen van de Salu’s” dat Epitaaf indiende voor de projectoproep van Forum voor Erfgoedverenigingen (toen nog VCM-Contactforum) werd bekroond. Dit stelde EPITAAF in staat om een reeds langer gepland project te kunnen realiseren, nl. het vastleggen van de getuigenis van de dochters van Ernest Salu III; Micheline en Gisèle Salu. Het interview gebeurde aan de hand van een selectie van 50 foto’s uit de archieven van de Salu’s. De getuigenis werd vastgelegd op geluids- en videoband.

10

De montage van dit interview waarin heel wat informatie over de familie Salu en over de activiteiten van het beeldhouwersgeslacht aan het licht komt zal op gepaste tijden getoond worden in het Museum voor Grafkunst.

Met het door FVE ter beschikking gestelde budget werd apparatuur en hardware aangekocht die ons in de nabije toekomst zal toelaten om nog meer getuigenissen te registreren en te ontsluiten voort het publiek.

BLOEMLEZING UIT DE PERS

Epitaaf bestuurslid Pierre Brewee volgt wat er verschijnt m.b.t funerair erfgoed in de pers en media op de voet. Hij maakt voor ons een korte samenvatting. In geen geval heeft deze bloemlezing de bedoeling om volledig te zijn maar is ze eerder opgevat om er trends in aan te wijzen en soms ook de berichten van een kritische noot te voorzien.

Het nut van funeraire prijzen

De Vereniging Voor Openbaar Groen (VVOG) organiseert sinds 1979 de wedstrijd Groene Lente die Vlaamse gemeenten belooft die een inspanning doen om nieuwe groenprojecten te realiseren. Één van de categorieën die aan bod komen in deze wedstrijd zijn de begraafplaatsen. De Eeklose bomenbegraafplaats was één van de winnaars in deze categorie.

Al vijf jaar is de heraanleg van de stedelijke begraafplaats aan de gang : alle paden en boordstenen zijn verwijderd, de ontstane kale plekken werden ingezaaid met gras en 58 zomereiken worden aangeplant. Twee jaar na de aanplant van deze eiken zullen er per boom, in de vier windrichtingen, vier platte uniforme natuurstenen voorzien worden waaronder verschillende urnen geplaatst kunnen worden. De bomen zullen het beeld bepalen van deze bomenbegraafplaats en chemische bestrijdingsmiddelen zullen dan ook niet meer nodig zijn, een milieuvriendelijke aanpak die de stad Eeklo ook de ereprijs 'Zonder is gezonder' heeft opgeleverd. Op termijn zal de vroegere, stedelijke begraafplaats dus plaats ruimen voor een rustgevende, groene bezinningsruimte.

Epitaaf juicht deze wedstrijd toe. Het doet ons plezier te zien dat er naast de categorieën 'Parken', 'Pleinen', 'Verkeersgroen' en 'Themabeplanting' ook aandacht gegeven wordt aan de categorie 'Begraafplaatsen'. We denken dat Vlaamse gemeenten op deze wijze gestimuleerd worden aandacht te besteden aan het groenbeleid van hun begraafplaatsen. Een welbedoord en mooi initiatief zoals de bomenbegraafplaats van Eeklo wordt zo terecht beloond. De ereprijs 'Zonder is gezonder' is een extra beloning voor het feit dat Eeklo alle bestrijdingsmiddelen bant : een voorbeeld dat navolging verdient. We kijken alvast uit naar het eindresultaat van deze heraanleg.

Andere winnaars in de categorie 'Begraafplaatsen' waren Lille, het kerkhof te Waarmaarde, de Antwerpse begraafplaats gelegen in de Driehoekstraat, de Sterretjestuin op de Leuvense stadsbegraafplaats en de Sint-Niklase parkbegraafplaats Heimolen. Deze laatste heeft trouwens niet alleen de eerste prijs gewonnen in de wedstrijd Groene Lente. Het crematorium dat in 2008 de deuren opende op deze begraafplaats kreeg in Rotterdam de prestigieuze tweejaarlijkse Nederlandse Betonprijs. In de categorie 'Beton en samenleving' haalde het crematorium het van 42 andere kandidaten. "Het prachtige, eenvoudige en sfeervolle ontwerp van het Crematorium Heimolen past uitermate goed bij deze dienstverlening. De sereniteit van het materiaal en de subtiel en nauwkeurige plaatsing van het geheel genereren een schoonheid die het rouwproces kan ondersteunen", zo prijst de jury. Eerder werd het crematorium ook al gelauwerd met een Funeral Award.

Een begraafplaats die een prijs wint voor zijn beplantingen en een crematorium dat twee prijzen wint : je zou voor minder nieuwsgierig worden om die begraafplaats eens een bezoek te brengen. Epitaaf kan dergelijke wedstrijden alleen maar zien als een welkome en broodnodige stimulans om gemeenten en steden aan te sporen aandacht te schenken aan hun begraafplaatsen.

Herdenking Eerste en Tweede Wereldoorlog

In 2014 start de herdenking van de Grote oorlog en wordt er ruim aandacht besteed aan oorlogsbegraafplaatsen en oorlogsgedenktekens.

12

Na het bekende Tyne Cot in Passendale is Lijssenthoek de tweede grootste militaire begraafplaats van de Ieperboog. Tegen 2012 plant men een bezoekerscentrum op deze begraafplaats en op een computer zou de bezoeker het verhaal achter al deze namen kunnen achterhalen. Momenteel worden de 10.786 zerken gefotografeerd en dan gaat men op zoek naar informatie : dagboekfragmenten, regimentverslagen, informatie verkregen van familieleden, ... Zo wil dit project, een spiegel zijn van de Grote Oorlog. In Lijssenthoek bevond zich het grootste veldhospitaal van de Ieperboog en je vindt op deze officieel Britse begraafplaats dan ook bijvoorbeeld veel Franse soldaten terug. Het siert de initiatiefnemers dat elke soldaat op deze begraafplaats evenveel aandacht krijgt. De initiatiefnemers pretenderen ook niet "het hele verhaal" te vertellen, willen gewoon hun steentje bijdragen aan de herdenking van deze "Moeder van alle oorlogen", en ze doen dit op een serene en roerende manier. Het feit dat het Talbot House en het Ieperse museum "In Flanders Fields" partners zijn in dit project zal zelfs de meest argwanende historicus overtuigen dat dit een lovenswaardig initiatief is waar Epitaaf zich alleen maar kan achter scharen. Wie het hele verhaal achter deze gruwelijke oorlog wil kennen kan de niets verhullende boeken van het verplegend personeel lezen en een bezoek brengen aan het museum "In Flanders Fields",

een Epitaaf-lid zal niet alleen de geallieerde maar ook de Duitse begraafplaatsen een bezoek brengen.

Wat de Eerste Wereldoorlog betreft neemt Epitaaf met genoeg kennis van het feit dat het Vlaamse Gewest, de provincie West-Vlaanderen en de Franse overheid samen werken om het Westelijk front van de Eerste Wereldoorlog erkend te laten worden als UNESCO-erfgoed. Dit oorlogserfgoed bestaat o.a. uit monumenten en begraafplaatsen. Indien alles lukt zou de begraafplaats Lijssenthoek dus binnenkort deel uitmaken van het UNESCO-erfgoed.

‘Live and remember’ is de naam van een Facebookproject dat de soldaten in herinnering moet houden die voor ons hun leven lieten tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het Nationaal Instituut voor Veteranen en Minister van Defensie Pieter De Crem zijn in ieder geval enthousiast over dit idee van senator en historicus Pol Van Den Driessche. In samenspraak met middelbare scholen worden tieners aangemoedigd een eigen fanpagina van een gesneuvelde soldaat te maken op Facebook. Je kan zo ver gaan als je wil : teksten, foto’s, video’s, geluidsfragmenten, mails en zelfs interviews met nabestaanden. Jaarlijks wordt er zelfs een prijs uitgereikt voor de beste fanpagina aan de hand van criteria zoals de historische correctheid, het aantal facebookvrienden, de diversiteit van de geraadpleegde bronnen en de meertaligheid. Het project loopt ten einde in 2014.

Maar er zijn opvallend veel kritische opmerkingen te horen, vooral vanuit de hoek van de historici. Proeven van geschiedenis is fijn, zo zeggen ze, maar het moet ook dieper gaan,

volgens deze academici. Geschiedenis mag geen verzameling losse brokjes zijn waarmee je snel even een vrije namiddag vult : het individuele verhaal moet gekaderd worden in het grote verhaal, de grote geschiedkundige context. Een andere kritiek is de beperking van de geviseerde groep tot geallieerde militairen uit het Britse gemenebest, de Verenigde Staten en Frankrijk. Het Nationaal Instituut voor Oorlogsinvaliden, Oud-strijders Oorlogsslachtoffers staat aan de wieg van dit project maar sluit Belgische militairen, vluchtelingen en andere burgerslachtoffers uit van dit project. Ook de Duitse tegenstanders maken deel uit van het grote geheel : zonder hen is een evenwichtig beeld niet mogelijk.

Het feit dat het museum “In Flanders Fields” partner is in het project rond de begraafplaats Lijssenthoek en uiterekend hier één van de grote critici is doet ons besluiten de historici in deze bij te treden en dit project te zien als een gemiste kans wat betreft de educatie van onze hedendaagse jeugd.

Herwaardering historische begraafplaats Merksplas

Het landloperskerkhof in Merksplas krijgt de komende jaren een grondige onderhoudsbeurt. De Europese Gemeenschap, de Vlaamse regering en het provinciebestuur subsidiëren dit plattelandsproject. Sinds de afschaffing van de landloperij in 1993 zijn er geen begravingen meer gebeurd op het kerkhof. De graven waren anoniem, soms stond er een geboorte- of sterfdatum op het grafkruis. Alleen een dossiernummer op de zijkant van het kruis maakt opzoeking in de dossiers mogelijk. Het kerkhof werd al jaren verwaarloosd. Na de opknopbeurt zullen geleide wandelingen langs het kerkhof deel uitmaken van het totaalpakket : de kolonie wordt immers (net als de kolonie van Wortel) erkend als een uniek landschap. Epitaaf juicht deze opknopbeurt en erkenning als uniek landschap vanzelfsprekend toe.

LIDGELDEN EPITAAF

- 20 € gewoon lid
- 125 € steunend lid
- 1500 € beschermend lid

overschrijven op rekeningnummer: 068-2039260-56

iban: be20 0682 0392 6056 bic : GKCCBEBB

met vermelding van naam, adres, email, jaartal en één van de hierboven vermelde termen.

